

Таким чином, вся процедура, від розслідування злочину до винесення вироку, зокрема й вибір покарання, у Запорозькій Січі базувалася винятково на звичаєвому праві. Причини козацьких правових традицій і відсутності писаних норм права були такими: історія запорозьких козаків мала незначний історичний період, впродовж якого вони не встигли звичаєве право систематизувати і оформити у письмовій формі; життя козаків минало у походах і війнах, що не сприяло розробленню нормативно-правових актів; запорожці не бажали ймовірного обмеження наявних прав і привілеїв писаними законами.

Таким чином, проаналізувавши особливості судочинства періоду Запорізької Січі XVI – першої половини XVIII ст., необхідно визначити історичні аспекти правових відносин запорожців: козацька рада починає виступати і як законодавчий орган; характерною рисою звичаєвого права запорожців була його обрядовість; архітектоніка правових норм була недостатньо розвиненою, а це в свою чергу призводило до певних непорозумінь; характерною рисою козацького права була його суворість та консерватизм; усна форма вираження правових норм; корпоративність; домінуюча роль “публічного права”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грозовський І. Козацьке право / І. М. Грозовський // Право України – 1997. – № 6. – С. 10.
2. Грозовський І. Звичаєве право Запорізької Січі / І. М. Грозовський // Радянське право. – 1991. – № 10. – С. 16.
3. Івановська О. Звичаєве право в Україні. Етнотворчий аспект. / О. П. Івановська. – К. : ТОВ «УВПК Ек-сОб», 2002. – 264 с.
4. Михайленко П. Суды и наказания в Сечи Запорожской / П. П. Михайленко // Іменем закону. – 1993. – № 34. – С. 35.
5. Скальковський А. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького: историческая литература / А. О. Скальковський. – Дніпропетровськ : Січ, 2003. – 678 с.
6. Смолій В. Українська козацька держава / В. А. Смолій // Історія України. – 1996. – № 4. – С. 19.
7. Яворницький Д. Історія Запорозьких козаків / Д. І. Яворницький. Т.1. – К. : Наукова думка, 1990.

В.Д. Берназ,

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент Національної академії правових наук України,

Інститут національного та міжнародного права

Міжнародного гуманітарного університету,

м. Одеса, Україна

ДЕТЕКТИВИ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТИ СЛІДЧОЇ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 року № 198-VIII органами досудового розслідування, на ряду зі слідчими підрозділами являються також підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України (далі НАБУ).

Згідно до статті 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених законом до підслідності Національного бюро, а також в інших справах, витребуваних до Національного бюро прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування працівниками Національного бюро, проводять старші детективи та детективи Національного бюро, які є державними службовцями.

Таким чином, детективи НАБУ одержали повноваження слідчого, які передбачені КПК України та права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність відповідно до Закону України «Про ОРД», а також ряд нових повноважень, котрі притаманні тільки детективам НАБУ.

Детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191 (Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), 206-2, (Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації), 209 (Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом), 210 (Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджетних коштів чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням), 211 (Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону), 354 (Одержання незаконної винагороди працівником державного підприємства, установи чи організації) (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, (Зловживання владою чи службовим становищем), 368 (Одержання хабара), 368-2 (Незаконне збагачення), 369, (Давання хабара), 369-2 (Зловживання впливом), 410 (Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем) Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

- Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником;

- державним службовцем, посада якого віднесена до першої та другої категорій посад, особою, посада якої прирівняна до першої та другої категорій посад державної служби;

- депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

- суддею Конституційного Суду України, суддею суду загальної юрисдикції, народним засідателем або присяжним (під час виконання ними цих функцій), Головою, членами, дисциплінарними інспекторами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Головою, заступником Голови, секретарем секції Вищої ради юстиції, іншим членом Вищої ради юстиції;

- Генеральним прокурором України, його заступником, помічником Генерального прокурора України, прокурором Генеральної прокуратури України, слідчим Генеральної прокуратури України, керівником структурного підрозділу Генеральної прокуратури України, прокурором Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя, області та його заступником, керівником структурного підрозділу прокуратури Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя, області;

- особою вищого начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище;

- військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

- керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого є частка державної або комунальної власності);

3) злочин, передбачений статтею 369 (Давання хабара), частиною першою статті 369-2 (Зловживання впливом) Кримінального кодексу України, вчинено щодо службової особи, визначеної у частині четвертій статті 18 (Суб'єкт злочину) Кримінального кодексу України або у пункті 1 цієї частини.

Прокурор, який здійснює нагляд за досудовими розслідуваннями, які проводяться детективами Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може віднести кримінальне провадження у злочинах, передбачених абзацом першим цієї частини, до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України, якщо відповідним злочином було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки свободам, що охороняються законом та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам. Під тяжкими наслідками слід розуміти заподіяння шкоди життєво важливим інтересам суспільства та держави, зокрема державному суверенітету, територіальній цілісності України, реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків трьох і більше осіб.

Детективи Національного антикорупційного бюро України з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, які віднесені цією статтею до його підслідності, за рішенням Директора Національного антикорупційного бюро України та за погодженням із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури можуть також розслідувати кримінальні правопорушення, які віднесені до підслідності слідчих інших органів.

У разі встановлення підрозділом внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України злочинів, передбачених статтями 354 (Одержання незаконної винагороди працівником державного підприємства, установи чи організації), 364-370 Кримінального кодексу України, які були вчинені службовою особою Національного антикорупційного бюро України (крім Директора Національного антикорупційного бюро України, його першого заступника та заступника), такі злочини розслідуються детективами зазначеного підрозділу.

Розглянемо деякі основні новели стосовно повноважень детективів НАБУ. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 року № 198-VIII в КПК України вводиться нова стаття 269-1. Моніторинг банківських рахунків, яка викладена в такій редакції:

1. За наявності обґрунтованої підозри, що особа здійснює злочинні дії з використанням банківського рахунку, або з метою розшуку чи ідентифікації майна, що підлягає конфіскації або спеціальній конфіскації, у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, прокурор може звернутися до слідчого судді в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу, для винесення ухвали про моніторинг банківських рахунків.

2. Згідно з ухвалою слідчого судді про моніторинг банківських рахунків банк зобов'язаний надавати Національному антикорупційному бюро України в поточному режимі інформацію про операції, що здійснюються на одному або декількох банківських рахунках.

Слідчий суддя в ухвалі про моніторинг банківських рахунків повідомляє керівника банківської установи про обов'язок нерозголошення інформації про проведення цієї слідчої дії і про відповідну кримінальну відповідальність. На підставі ухвали слідчого судді керівник банківської установи зобов'язаний письмово попередити усіх її працівників, залучених до моніторингу банківських рахунків, про обов'язок нерозголошення інформації про проведення цієї слідчої дії і про відповідну кримінальну відповідальність.

3. Інформація про операції, що здійснюються на банківських рахунках, повинна доводитися до відома Національного антикорупційного бюро України до виконання відповідної операції, а у разі неможливості – негайно після її виконання.

Тобто в КПК України вводиться нова негласна слідча (розшукова) дія але тільки по кримінальним провадженням, віднесених до підслідності НАБУ. Такі повноваження, на наш погляд, необхідно було надати і слідчим адже потреба у моніторингу банківських рахунків може виникнути при розслідуванні злочинів підслідним даним посадовим особам.

Суттєві зміни внесені Законом України від 12 лютого 2015 року (абзац перший п. 2) в частину четверту статті 469 КПК України, який викладено в такій редакції:

Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:

2) особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами.

Ця новела, на наш погляд, також повинна була бути розповсюджена і на повноваження слідчих, зокрема, на ситуації розслідування злочинів вчинених групою осіб, організованою групою, злочинною організацією.

Однчасне надання одній посадовій особі повноважень слідчого та прав оперативних підрозділів в історії мало місце і не один раз. Остання спроба була після сімнадцятого року але таке поєднання, як показала практика, не витримувало випробувань часом.

У сьогоднішніх умовах – цю цікаву новелу можливо було реалізувати але при певних умовах, зокрема: при мінімальному навантаженні детектива – одна оперативно-розшукова справа плюс одне кримінальне провадження.

Якщо детективам одночасно прийдеться розкривати та розслідувати підслідні їм діяння декількох суб'єктів, груп, яке не важко спрогнозувати буде протікати у жорсткій протидії з боку підозрюваних та їх зв'язків, то в сьогоднішніх політичних умовах з надвисокими вимогами до якості досудового розслідування стосовно номенклатурних підслідних суб'єктів, виникнуть ситуації високої професійної напруги, психологічних перегрузок та ризиків. Однчасне виконання функцій слідчого і оперативного уповноваженого у таких умовах, на наш погляд, може викликати розпорошеність цілей, напрямків діяльності.

І в кінцевому підсумку зазначимо, що для виконання подвійних повноважень для детективів Національного антикорупційного бюро України необхідне негайне криміналістичне забезпечення, зокрема: кадрове, технічне, тактичне, методичне тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 47, ст. 2051.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12 лютого 2015 року № 198-VII.

С.С. Бичкова,

*доктор юридичних наук, професор,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

У нашій державі вже кілька років поспіль постійно в різних колах (і в засобах масової інформації, і в наукових публікаціях, і на засіданнях органів законодавчої та виконавчої влади тощо) йде мова про необхідність проведення судової реформи. При цьому задля забезпечення і здійснення такої реформи приймаються нові законодавчі акти, вносяться зміни до наявних нормативно-правових актів. І після набрання ними чинності знову піднімаються гасла із закликами оптимізації законодавства України.

На сьогодні останнім кроком у відповідному напрямку стало прийняття 12 лютого 2015 р. Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд».

При обґрунтуванні необхідності прийняття відповідного законопроекту його розробники підкресливали, що ключовим завданням держави у сфері правосуддя є проведення судової реформи. Результатом її проведення має стати забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів в судовому порядку, практична реалізація права на справедливий суд [1].

Дійсно, при намаганні України наблизитися до європейського співтовариства наша держава має виконувати взяті на себе зобов'язання. Насамперед, це стосується забезпечення права на справедливий суд, проголошеного в ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р.).